

ידיעות במשפט בישראל*

איכות הסביבה

זיהום אוויר

במשך אחת עשרה השנים שעברו מאז חקיקת "חוק כנוביץ" ובמשך שש השנים שעברו מאז מתן פסק הדין בענין אופנהיימר נ. שרי הפנים והבריאות (בג"צ 295/65, כ' פד"י (1), 309), שקבע כי השרים הממונים על ביצוע חוק זה חייבים להתקין תקנות לביצועו, לא מילאו השרים חובה זו לגבי המפגע של זיהום אוויר. אמנם לאחר הוצאת הצו על תנאי, שנשואו זיהום אוויר על-ידי האבק הנפלט מבית חרושת נשר בחיפה, הותקנו תקנות למניעת מפגעים (איכות האוויר), תשל"ב—1971, אולם אלה אינן עוסקות במפגע של אבק שבאוויר אלא בפליטת גזים.

בית המשפט הגבוה לצדק נעתר לבקשת העותרים וקבע לשרים המשיבים תקופה של שישה חדשים לשם התקנת תקנות בדבר איכות האוויר והגבלת פליטת האבק, והורה להם להפעיל תקנות אלה, מיד לאחר שהותקנו, לגבי בית החרושת נשר.

בג"צ 372/71 פראנז ואח' נ. שר הבריאות ואח', כ"ו פד"י (1), 809.

עיין: פרופ' י. זמיר, "חקיקה מינהלית: מחיר היעילות", משפטים, כרך ד', חוברת 1. עמ' 63.

רישוי עסקים

התיקון לחוק רישוי עסקים נועד, אמנם, לחייב בעלי עסקים מסוגים מסויימים בקיום אמצעי בטחון ואוועקה ראויים, עקב התגברות מעשי עבריינות ושוד במקומות עסק שונים, אולם בצד מטרה זו הוא מוסיף כמטרות רישוי גם את איכותה הנאותה של סביבת העסק "לרבות תנאי תברואה נאותים, מניעת מפגעים ומטרדים" וכן מניעת זיהום מקורות מים בתומרי הדברה, דשנים ותרופות.

חוק רישוי עסקים (תיקון), תשל"ב—1972, ס"ח 666, עמ' 154.

רעש

תושבי כפר שמריהו, שבתיהם סמוכים לשדה התעופה האזרחי שבצידו המזרחי של הכפר, סובלים מרעש המטוסים הפוקדים את שדה התעופה משעת בוקר מוקדמת ועד לאחר שקיעת החמה. מנהל התעופה האזרחית אינו כופר כי שדה התעופה הוא מוקד

* עורכת: גב' ג. שלו.

ידיעות במשפט בישראל

של רעש והסובלים העיקריים ממנו הם העותרים. אך לדעתו זהו חלק מהמחיר שיש לשלם "עבור ברכת התרבות בעידן הטכנולוגי". בית המשפט הגבוה לצדק ניצב כאן בפני דילמה: שדה התעופה ממלא תפקיד תיוג ועליו להמשיך ולהתקיים, אולם הוא מהווה גורם רציני לפגיעה ברווחתם האישית של התושבים. אכן, העקרונות של חיים בצוותא במקרה כזה ידועים. הקושי הוא ביישומם ויישובם, תוך מציאת שביל הזהב לאיזון האינטרסים המנוגדים.

"איזון האינטרסים", קובע בית המשפט הגבוה לצדק, "הוא הראשית והאחרית של חיים נאותים בחברותא, ועל רשות ציבורית המפעילה שירות ציבורי לשוות תמיד לנגד עיניה עקרון יסודי זה".

הצו על תנאי הפך למוחלט בהתאם להמלצות המומחים שמוגו עלידי בית המשפט ומסרו לו דו"ח בתום הקירתם.

בג"צ 195/70 בנובין ואח' נ. מנהל התעופה האזרחית, כ"ו פד"י (1), 589.
הערה כללית: לנושא "איכות הסביבה" ראה מאמרו של ד"ר ל. שלף (שסקולסקי), "אקולוגיה ומשפט", עיוני משפט, כרך ב', חוברת 2, עמ' 408.

דיני אישים

התרת נישואין

סמכות נשיא בית המשפט העליון לקבוע שיפוט לשם התרת נישואין, לפי חוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים), תשכ"ט—1969, מותנית בהיות אחד מבני הזוג לא-יהודי או ספק-יהודי.

המונח יהודי בחוק הנזכר משמעו יהודי לפי דיני ישראל, היינו מי שגולד לאם יהודיה או נתגייר. בעקבות הגדרה זו, ולצורך הפעלת הסמכות לשם התרת נישואין, הסיק הנשיא במקרה הגדון, לאחר התלבטות מסויימת, כי האשה המבקשת הינה ספק-יהודיה, ולכן יש בסמכותו לקבוע את השיפוט המבוקש לשם התרת נישואי בני הזוג.
בה"ג 1/72 וידה ושמעון הולצמן, כ"ו פד"י (2), 85.

נישואין פרטיים

חלוצה וכהן שעברו טכס קידושין פרטיים לא הצליחו, משך חדשים ארוכים, להשיג מבתי הדין הרבניים פסק-דין המצהיר על מעמדם האישי.

השופט ברנזון (עמו הסכים מ"מ הנשיא) אינו רואה מנוס מלשים "קץ מהיר בצורה גאותה" לענין שבפניו, נוכח נסיבותיו של בית הדין הרבני הגדול לערעורים לעכב את הדיון ואת ההחלטה הסופית בענין זה. בענין גורפינקל-הקלאי (בג"צ 80/63) הופנו בני הזוג, כהן וגרושה, לבית הדין הרבני לשם קבלת אישור לנישואיהם מן הטעם כי סדר זה נדרש למען טובת הציבור. אולם עתה, סבור השופט ברנזון, יש לקבוע כי על הרבנים הוטל תפקיד קשה מנשוא שאינם יכולים ואינם מוכנים לעמוד בו. "לא נאה ולא יאה הדבר, כי ענין הנוגע למעמדם האישי של העותרים והוא חשוב ונכבד להם

ויש בו גם אינטרס ציבורי, יוסיף לשמש מעין כדור משחק משפטי". על כן מציע השופט ברנזון להצהיר כי בני הווג העותרים אסורים להינשא לאחר או לאחרת כל זמן שלא התגרשו.

בדעת מיעוט מביע השופט י. כהן דעתו כי אין יסוד להתערבות בית המשפט הגבוה לצדק כל עוד לא מוצו עד תום ההליכים בבתי הדין הרבניים. השופט י. כהן חולק גם על דעת השופט ברנזון כי היתה בהחלטת בית הדין הגדול משום השתמטות מלדון בבקשת העותרים, באשר אין כל סיבה לקבוע שהספקות שהעלה בית הדין הגדול בענין קיום הקידושין משוללים יסוד לפי דין תורה.

בג"צ 29/71 קידר וכהן נ. בית הדין הרבני הגדול לטרעוריים, כ"ו פד"י (1), 608. ראה: פרופ' י. אנגלרד, "מעמדו של הדין הדתי במשפט הישראלי" (חלק ג'), משפטים, כרך ד', חוב' 1, עמ' 31, בעמ' 59-62.

אתיקה מקצועית של עורכי דין

ערעור סרק

כדי להרתיע עורכי דין ולקוחותיהם מערעורי סרק הנסכים על שאלות עובדתיות מוב-הקות, פסק בית המשפט העליון הוצאות משפט מרתיעות ואגרה מוגדלת לבעלי-דין שבא-כחם התעקש וטען שעה ארוכה בבית המשפט העליון בעניינים עובדתיים ולא שעה להערות בית המשפט להדול מכך.

ע"א 303/71 דגני נ. עזבון זיידה, כ"ו פד"י (2), 23.

קבלת חברים ללשכה

בית המשפט העליון העביר במבחן הביקורת את החלטת הוועד המרכזי של לשכת עורכי הדין לדחות את הדיון בבקשת המערער להתקבל כחבר הלשכה עד שיתברר גורל האישום שהוגש נגדו בשל עבירה שהיא פשע.

נקבע כי קיום אישום בפלילים אין בו בלבד כדי לשמש עילה בידי הוועד המרכזי לשלול מאת המועמד את סגולת היותו ראוי להתקבל כחבר הלשכה, אך יש בו כדי לשמש עילה בידי הוועד המרכזי לדחות את הדיון בבקשתו עד שיתברר מה דינו.

על"ע 1/72 כהנוב נ. לשכת עורכי הדין בישראל, כ"ו פד"י (1), 565.

שיפור משמעותי

לשכת עורכי הדין ערערה על זיכוי עורך-דין שהואשם בעבירות משמעת וערעורה נסב על קביעות עובדתיות. בית המשפט העליון הביע דעתו כי אין זה מן הראוי שהלשכה תשתמש בזכות הערעור הניתנת לה בהוק כדי להשיג על קביעות עובדתיות, ואגב כך העיר מספר הערות כלליות לענין המדיניות הרצויה בתחום ערעורי הלשכה במסגרת השיפור המשמעותי.

ידיעות במשפט בישראל

בית המשפט העליון אינו משמש, במסגרת השיפוט המשמעתי לפי חוק לשכת עורכי הדין, ערכאה ערעורית רגילה: השפיטה המשמעטית מופקדת בידי בתי הדין המשמעתיים לשתי דרגותיהם, וכונתו של המחוקק היא שבת-דין משמעתיים אלה יקבעו את העובדות מהן ניתן להסיק התנהגות העשויה לשמש עילה לאישום משמעתי. זכות הערעור של הלשכה על זיכוי נאשם צריכה להיות מופעלת רק כדי להבטיח ביקורת שיפוטית בלתי תלויה על קביעת ההלכות והעקרונות אשר לפיהן יראו התנהגות פלונית כנכללת בתחום עבירות המשמעת, או כיוצאת מתוכן. קריטריון מצמצם זה אינו חל לגבי ערעורו של עורך-דין נאשם על הרשעתו, אשר יידון על-ידי בית המשפט העליון בכל ההגבלות והסייגים החלים על דיוניו הערעוריים בדרך כלל.

ע"ע 3/72 הוזקד המחוזי של לשכת עורכי הדין, תל-אביב—יפ"ג. פלוני, כ"ו פד"י (2), 150.

בוררות

השמטה בפסק הבורר

העקרון שהנחה את בתי המשפט בתקופת פקודת הבוררות, כי הבורר אינו רשאי לשנות את הפסק לאחר שהוצא ולכתוב במקומו פסק אחר, כוחו יפה גם בתקופת חוק הבוררות החדש.

אמנם, סעיף 22(א) לחוק הבוררות מרחיב את סמכות הבורר לתקן ליקויים שונים בפסקו, לרבות השמטה שעשה, אולם במונח השמטה הכוונה לטעות מקרית שעשה הבורר בפסחו על דבר שרצה להביע בפסקו ובהיסח הדעת לא העלה על הכתב. השמטה מחשבתית שנפלה בגופי העניינים שבהם דן הפסק אינה נכללת בגדר סעיף 22(א): אחרי מתן הפסק אין הבורר רשאי לפתוח את הבוררות מחדש ולשנות את הפסק רק משום שנראה לו כי טעה בגופי העניינים שדן בהם.

ע"א 678/71 מפעלי ממפו ירוחם נ. אריעד, כ"ז פד"י (2), 29.
ראה: ד"ר ס. אוטולנגי, "על העילות לביטול פסק בורר", עיוני משפט ב', 71, 372.

דיני ביטוח

חובת הגילוי

האם זכאית חברת ביטוח להסתייע בנימוק של הפרת חובת הגילוי, לשם המנעות מתשלום על-פי הפוליסה, כאשר השאלות בטופס הצעת הביטוח נוסחו בצורה מעורפלת? האם המבחן הנאות לברור טענת הביטול הינו מבחן המבוטח הסביר או מבחן המבוטח הזהיר? האם מקפידות חברות הביטוח עם מבוטח שהואשם באשמה פלילית עד כדי דחיית הצעה לביטוח? שאלות אלה היוו את סלע המחלוקת בפרשה בה סירבה חברת ביטוח לשלם על-פי פוליסה לביטוח דירתם של התובעים אשר נפרצה, בנימוק של הפרת חובת הגילוי.

השופט קיסטר (עמו מסכים השופט ויתקון) גורס כי במקרה הנדון אין לבוא בטרוניה עם המבוטח עד כדי ביטול הביטוח בשל העלמת עובדות, נוכח ניסוחן המעורפל והמכשיל של השאלות בטופס הצעת הביטוח. חברת ביטוח הרוצה לדעת פרטים הנוגעים לישרו ולעברו של המבוטח חייבת לשאול על כך מפורשות בשאלונה. ומכל מקום, מוסיף השופט קיסטר, "אין יסוד לומר שבגלל הגשת כתב אישום בלבד על עבירת שוחד היתה החברת דחה ביטוח דירה של אדם כלשהו, וכי כך מקובל בחברות ביטוח בארץ".

השופט מני, בדעת מיעוט, מגיע לתוצאה מגודת מכה הכלל המטיל על מבוטח חובת גילוי רחבה, והקביעה העובדתית כי חובה זו הופרה בניסוח הנדונות. ע"א 212/71 רוזן נ. לה פונפיר, כ"ז פד"י (1), 533.

ביטוח לאומי

הצעת תיקון לחוק הביטוח הלאומי כוללת, בנוסף להצעה לתקונים טכניים וניסוחיים, סדרת הצעות בעלות משמעות מהותית לקידום הביטוחן הסוציאלי. בין החידושים החשובים שבהצעת החוק יש לציין את הבאים:

1. ביטול הדרישה לרציפות תקופת האכשרה המזכה לגימלה.
2. הצמדת קיצבאות נכות ותלויים וקצבת משפחה לתנודות בשכר הממוצע.
3. הרחבת היקף הזכאות של אלמנים בענפי ביטוח שאירים ותלויים.
4. קביעת תקופת אכשרה אלטרנטיביות המזכות לקיצבת זקנה ולקיצבת שאירים.
5. מתן אפשרות לצירוף דרגות נכות קודמות בחישוב דרגת נכות.
6. יצירת אפשרות למתן הענקות מטעמי צדק במסגרת החוק.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תקון מס' 10), תשל"ב—1972, הצ"ח 998, תשל"ב, עמ' 331.

ראה: מנחם גולדברג, הביטוח הלאומי (חוקים, תקנות, צווים, תקדימים), הוצאת סדן, תשל"ב.

בית המשפט הגבוה לצדק

חוק השמות, תקדים מחייב

גבי אייזיק ומר שי"ק מתנגדים לנישואין דתיים, ועל אף שהם מתגוררים יחד כבעל ואשה, ולהם שתי בנות, לא נישאו כדין. לבנותיהן ניתן, בהסכמת ההורים, ובתוקף סעיף 3 לחוק השמות, תשט"ז—1956, שם המשפחה של אביהן, ועתה מבקשת גם האם — העותרת לשנות את שם משפחתה מאייזיק לשי"ק. שר הפנים פסל את שינוי השם בהיותו סבור שהשם המבוקש "עלול להטעות ולפגוע בתקנת הציבור". אלה הן עילות הפסילה

החלופיות הנזכרות בסעיף 17 לחוק השמות המקנה סמכות לשר הפנים לאשר את שינוי השם או לפסלו.

ברוב דעות (הנשיא והשופט י. כהן) החליט בית המשפט הגבוה לצדק שלא להתערב בהחלטת הפסילה של שר הפנים. שינוי שם משפחתה של ידועה בציבור לשם משפחתו של האיש עמו היא חיה עלול להטעות את הציבור לחשוב שהיא נשואה לו כדין. לדעת הנשיא (אגרנט) מחייבת מגמת יציבות ההלכה שבית המשפט הגבוה לצדק לא ימהר לסטות מההלכה הפסוקה וביחוד אם היא נקבעה בדיון שנתקיים בפני הרכב מורחב. ומכיון שהשאלה הנדונה הוכרעה בפרשת זמולון (בג"צ 73/66), על-ידי הרכב של חמישה שופטים (אם גם ברוב דעות), אין להתערב בהחלטת שר הפנים.

מ"מ הנשיא (השופט זוסמן) סבור, בדעת מיעוט, כי בפני אחד המקרים היוצאים מן הכלל בו רשאי, אף חייב, בית המשפט הגבוה לצדק שלא ללכת בתלם התקדים. לדעתו חל במקרה זה אחד מהסייגים לכוחו של התקדים, והוא פסק-דין שניתן *per incuriam*, היינו, פסק-דין שניתן בלא שבית המשפט נתן דעתו על הוראת חוק חקוקה. פסק הדין בפרשת זמולון (בג"צ 73/66) ניתן, אליבא דמ"מ הנשיא, בלא ששופטי הרוב הופנו אל הוראת החוק הקובעת דין שמה של אשה נשואה. מקריאת סעיף 6 לחוק השמות בשלמותו לומד מ"מ הנשיא כי החוק לא קבע כלל המחייב אשה נשואה לשאת שם בעלה וממילא, כאשר נוטלת ידועה בציבור את שם אישה אין היא פולשת לתחום הנישואין: המחוקק ניתק את ענין השם מענין הנישואין, בנטרלו את שמות בני הזוג ובהוציאו מתכנם רמז למעמדם. אשר על כן חוטא שר הפנים למטרת החיקוק בעשותו שימוש בשיקול דעתו כדי להנהיג הסדר שלפיו אשה נשואה בלבד תישא שם בעלה.

בג"צ 243/71 בלה אייזיק (ש"ק) ג. שר הפנים, כ"ו פד"י (2), 33.

בסוגיית התקדים, עיין: טדסקי, "על הלכת התקדים המחייב", מחקרים במשפט ארצי, עמ' 92.

כפיפותו של בית הדין לעבודה לסמכות הפיקוח הכללית

חוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט—1969, מבחין בין פסקי הדין של בית הדין לעבודה בעניינים פליליים ובעניינים אזרחיים. פסק-דין בערעור של בית הדין הארצי לעבודה בענין פלילי דינו, בקשר לערעור גוסף, כדין פסק-דין של בית-משפט מחוזי בערעור פלילי. פירוש הדבר שהוא נתון לערעור גוסף בפני בית המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים פליליים. מפאת קיומו של סעד חלופי זה אין פסק-דין של בית הדין הארצי לעבודה בענין פלילי נתון לסמכות בית המשפט הגבוה לצדק, אך מה דינו של פסק-דין בערעור של בית הדין הארצי לעבודה בענין אזרחי אשר החוק אינו כולל הוראה דומה, או הוראה כלשהי, לגביו? בשאלה זו נחלקו שופטי בית המשפט העליון. השופט ברנזון (דעת הרוב) מביע השקפתו על פיה כפוף בית הדין לעבודה לבית המשפט הגבוה לצדק ונתון לביקורתו הכללית הרגילה. אמנם, בית המשפט הגבוה לצדק לא ימהר להתערב בפסקי הדין של בית הדין לעבודה, והוא יעשה כן רק כאשר יוברר לו שאמנם נעשתה טעות משפטית מהותית אשר הצדק דורש את תיקונה. אולם השופט קובע בלשון חד משמעית כי כל שלילה או הגבלה על סמכות הביקורת השיפוטית של בית המשפט הגבוה לצדק אפשרית רק על-ידי אמירה ברורה ומפורשת הבאה מפי

המחוקק הריבוני. בהעדר אמירה כזו ביחס לפסק-דין אורחי של בית הדין לעבודה, יש לקבוע כפיפותו העקרונית לביקורת בית המשפט הגבוה לצדק. ההוראה בחוק בית הדין לעבודה כי סמכות השיפוט של בית הדין לעבודה בעניינים אורחיים היא ייחודית, מתפרשת לשופט ברנזון כמביאה לכך שאותם עניינים, להבדיל מהעניינים הפליליים, לא יידונו באופן מקביל גם בבתי המשפט האורחיים הרגילים; אולם אין בה כדי להצביע על כוונת המחוקק להקנות לביה"ד לעבודה מעמד מיוחד כלפי בית המשפט הגבוה לצדק. השופט ח. כהן, בחוות-דעת של מיעוט, מביע דעתו כי בחוק בית הדין לעבודה גילה המחוקק את כוונתו שהעניינים שהוא מסר לסמכותם הייחודית של בתי הדין לעבודה יידונו אך ורק על ידיהם והדיון בהם יסתיים בין כתליהם. אכן, הוראת המחוקק המעניקה סופיות להתלטה של בית-דין, כמוה כהוראת ייחוד הסמכות, אין בה, גם לדעת השופט ח. כהן, כדי לשלול סמכותו של בית המשפט הגבוה לצדק. אולם כאשר אין העתירה מגלה עילת חריגה מסמכות או פגיעה בעיקרי הצדק, חייב בית המשפט הגבוה לצדק לכבד את כוונת המחוקק ולהימנע מדיון בה.

בג"צ 403/71 אלכורדי נ. בית הדין הארצי לעבודה, כ"ו פד"י (2), 66.

השווה: בג"צ 128/72 נאצר נ. בית הדין הרבני הגדול (יפורסם בקרוב). גם שם מתרע השופט ח. כהן על הסוואת ערעורים על פסיקתם העניינית של בתי-דין בעלי סמכות שיפוט מוגבלת, במסווה של עתירה לבג"צ בעילת החריגה מן הסמכות. ראה: מאמר ביקורת על הצעת חוק בית הדין לעבודה מאת פרופ' י. זמיר, משפטים, כרך א', עמ' 228, בעמ' 246—249.

ובאורח כללי, ראה: י. זמיר, "סמכותו של בית המשפט הגבוה לצדק", מחקרי משפט לזכר רוזנבל, עמ' 225.

משפט בינלאומי פומבי

עזרה משפטית למדינות זרות

החוק המתקן את חוק העזרה המשפטית למדינות זרות, תשט"ז—1956, נועד לתת יסוד איתן לכל הסמכויות הדרושות כדי לאפשר למדינת ישראל לבצע הלכה למעשה את האמנה האירופית בדבר מתן עזרה הדדית בעניינים פליליים, אליה הצטרפה ישראל ב-27.9.1967.

חוק העזרה המשפטית למדינות זרות (תיקון), תשל"ב—1972, ס"ח 665, עמ' 146.

דיון פלילי

סמכות העיכוב

מקום ששוטר מוסמך להפעיל, כלפי אדם הנחשד על ידו בביצוע עבירה, אך את סמכות העיכוב, להבדילה מסמכות המעצר, מחובתו לפנות אליו בצורה שאינה מניחה מקום לספק, שהוא רק דורש ממנו להילוות אליו לתחנת משטרה, ולא עוצר אותו.

ידיעות במשפט בישראל

בית המשפט העליון (מפי הנשיא אגרנט) זיכה את הנאשם מעבירה של הכשלת שוטר במילוי תפקידו. הוברר כי את מעשה ההפרעה עשה הנאשם כדי למנוע מאנשי משטרה לעצור פרוצה שהיתה בחברתו ונחשדה בשוטטות. נקבע על-ידי בית המשפט העליון כי השוטר לא היה מוסמך לעצור את הפרוצה אלא רק לדרוש ממנה שתילוה אליו לתחנת המשטרה, ועל כן כאשר אחז בה הנאשם כדי להפריע למעצרה הבלתי חוקי, לא עבר את העבירה של הכשלת שוטר במילוי תפקידו, אשר אחד מיסודותיה הוא כי השוטר "מילא תפקידו כחוק".

השופט עצינוני ער לקשיים בהם נתקלים בהם אנשי המשטרה במילוי תפקידם הקשה, אך כשהמדובר בזכות יסוד של שמירת חופש הפרט, אין הוא רואה מנוס מדרישת ההקפדה על כל תג ותג של החוק ועל כן מצטרף גם הוא לפסק-דינו של הנשיא.

המ' 44/72 ציון שמשני נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (1), 654.

ראה: ד"ר דוד ליבאי, "מעצר בלא צו על-ידי שוטר: עילות המעצר", עיוני משפט, כרך ב', חוברת מס' 2, עמ' 341. קטעים מתוך מאמר אחר של ד"ר ליבאי, "סמכות המשטרה לעכב חשודים ועדים", שנתפרסם בכתב העת קרימינולוגיה, משפט פלילי ומשטרה, כרך א', א' 31, מצוטטים בהרחבה בגוף פסק הדין.

עיסקות טעון

בית המשפט העליון נתן דעתו להיבטים השונים — מוסריים, חברתיים ומשפטיים — של אחת הבעיות הכאובות בתחום עשיית הצדק במישור המשפט הפלילי, הלא היא הבעיית של עיסקת הטעון. הסכמים הנערכים בין השלטונות (המשטרה והתביעה הכללית) ובין נאשם להודאת הנאשם באשמה תמורת הקלה בענשו הינם תופעה נפוצה אשר זכתה בפסק-דין זה לכינויים שונים כמו "מכשיר פגום מבחינה מוסרית", אך גם "הכרח שלא יגונה" או "הרע במיעוטו".

השופט ח. כהן סבור כי אין טעם לבכות על המנהג לכרות הסכמים מסוג זה ולפסול אותו משיקולים מוסריים צרופים באשר יש ביכולתו להצביע על יתרונותיהם המעשיים של הסכמים אלה, לנאשם, לבית המשפט ולציבור, השקולים כנגד מגרעותיהם מן הבחינה הפילוסופית.

אין ספק, ודבר זה כבר נקבע בעבר, כי בית המשפט אינו קשור בהסכמים כאלה. כדי למנוע תקלות ולהבטיח שאדם לא יורשע בדינו על-פי הודאה פסולה ממליץ השופט ח. כהן על מציאת דרכים נאותות להביא כל הסכם אשר על פיו מודה נאשם באשמתו, לידיעת בית המשפט.

ע"פ 532/71 בחמוצקי נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (1), 543.

ראה המאמר המובא על-ידי השופט ח. כהן (בעמ' 550 לפסק הדין): Paul Thomas, "An Exploration of Plea Bargaining (1969)", *Criminal Law Review*, 69.

הגנת הדייר

חוק הגנת הדייר [נוסח משולב], תשל"ב—1972, יבוא במקום חוקים אלה:
 פקודת הגבלת שכר דירה (נוסח חדש), תשל"ב—1971;
 חוק הגנת הדייר, תשי"ד—1954;
 חוק הגנת הדייר, תשט"ו—1958;
 חוק דמי מפתח, תשי"ח—1958;
 חוק הגנת הדייר (שכירות בדמי מפתח), תשכ"ב—1962;
 חוק הגנת הדייר (שכירות בדמי מפתח והוראות נוספות), תשכ"ו—1966.
 חוק הגנת הדייר [נוסח משולב], תשל"ב—1972, ס"ח 668, עמ' 176.

הוצאה לפועל

הליכי מימוש משכנתא ופתיחת מכירה מחדש

המישה משופטי בית המשפט העליון ישבו על המדוכה ונחלקו בדעותיהם בשאלה הבאה: האם מוסמך ראש ההוצאה לפועל, בהליכי מימוש משכנתא, לבטל את החלטתו בדבר הכרות הקונה שניתנה לפי תקנה 55(ב) לתקנות ההוצאה לפועל, תשכ"ח—1968, ולפתוח את מכירת המקרקעין מחדש, באם הוצע לאחר מתן ההחלטה מחיר העולה על זה שהציע אותו הווכח בתחרות.

דעת הרוב הובעה על-ידי השופט י. כהן ועל פיה עם מתן החלטה סופית בדבר הכרות הקונה חייב ראש ההוצאה לפועל לתת לאותו קונה את האישור להעברת המקרקעין על שמו, באם הקונה שילם את יתרת המחיר.

שופטי המיעוט אינם חולקים במישרין על דעת שופטי הרוב. השופט ח. כהן מקבל את הטענה החילונית על פיה אין להמשיך בהליכי המכירה בהוצאה לפועל על אף השלב המתקדם ביותר שאליו הגיעו, משנפרע חוב המשכנתא. יחד עם כך הוא מביע דעתו כי אין "סופיות" במכירת מקרקעין ממושכנים כל עוד לא נפרע חוב המשכנתא. השופט עציוני מצטרף למסקנתו הסופית של השופט ח. כהן, דהיינו—הפסקת הליכי המכירה במשרד ההוצאה לפועל, מטעם אחר והוא היות המכירה הראשונה פגומה מעיקרא, מחמת אי-מילוי אחר תקנות ההוצאה לפועל.

ע"א 555/71 אמסטרדמר נ. מוסקוביץ, כ"ו פד"י (1), 793.

השווה: ע"א 569/71 סודאי נ. ערדה (יפורסם בקרוב), שם היה הקונה הגושה עצמו (ולא צד שלישי כמו במקרה הנדון), אולם הכדל זה לא השפיע על קביעת זכות הקונה לקבל את העברת הנכס, זכות שעל-פי הלכת הרוב בע"א 555/71 אין לשלול הימנו על-ידי תשלום החוב.

סמכות ראש ההוצאה לפועל

ראש ההוצאה לפועל אינו רשאי לשעות אל טענת החייב שפרע לפני מתן פסק הדין. טענה זו מקומה בבית המשפט שדן בתביעה, ואם לא בטענה שם, אבד עליה הכלח. ראש ההוצאה לפועל רשאי להזקק לטענת פרעון, אם טוען החייב שפרע לאחר שהוצאה לו בקשת הנושה לביצוע השטר. בר"ע 87/72 אלבוים נ. אפשטיין, כ"ו פד"י (2), 145.

דיני חיובים

חוזים

חביות כספיות של מספר חייבים ; מכר

אלה הם סוגי החביות הכספיות של מספר חייבים :

א. חבות במאוחד (joint liability) על פיה "החוב אחד הוא ויחיד, והנושה אינו זכאי לגבותו אלא פעם אחת בלבד, אך זכותו היא לגבות את כולו מזה או מזה, או קצתו מזה ויתרתו מזה".

ב. חבות במיוחד (או בנפרד) (several liability) לפיה נוצרות "חביות נפרדות שכל אחת מהן יוצרת עילת תביעה עצמאית, כך שהנושה יכול לדרוש ביצוע מלא מכל אחד מהחייבים באופן מצטבר".

ג. חבות במאוחד ובנפרד (joint and several liability) לפיה זכאי הנושה לתבוע את החוב אם מהחייבים יחדיו ואם מכל אחד מהם בנפרד.

בהסכם הנדון, שנערך בין "טוטו עממי" ובין אחד-עשר סוכנים "כולם יחד", מסר טוטו עממי לסוכנים את הזכות הבלעדית להפעיל את כל תחנות "טוטו עממי", תמורת תשלום חלק מההכנסות שיתקבלו ממשחקי ההימורים בספורט.

מהנוסח "כולם יחד" במבוא להסכם משתמעת חבותם המאוחדת של הסוכנים. בא-כח המערער ניסה להימלט ממסקנה זו בהזעיקו לעזרה את הוראת סעיף 1113 למגילה אשר מחילה, לגבי מכר, דין שונה בקשר לחבות הקונים במשותף.

כדי לדחות את הטענה גדרש בית המשפט העליון להיזקק להלכות המכר : המונח "מכר" בחוק המכר, תשכ"ח—1968, פירושו שהמוכר מעביר לקונה את הבעלות במכר, הווה אומר — אין הוא מותיר בידי כל שויר של זכות בממכר. מקריאת ההסכם בין הצדדים לא משתמעת הכוונה להעברת בעלות בזכות הפעלת ההימורים בתחנות "טוטו עממי", אלא רק העברת זכות אובליגטורית להפעיל את התחנות.

למהות המכר ראה : פירוש לחוקי החוזים בעריכת ג. טדסקי, חוק המכר, תשכ"ח—1968, מאת ז. צלטנר, עמ' 14 ואילך.

נזיקין

הוצאת דיבה

באחד מעתוני הערב פורסם מכתב בו נאמר כי בתקופת המאורעות חילק התובע בכפר ערבי כרוזי הסתה נגד הישוב היהודי. משלא נענתה דרישת התובע להתנצלות העתון והכותב על הפרסום, בו ראה פגיעה בשמו הטוב, הגיש תביעת פיצויים. הערעור נסב על החלטת בית המשפט המחוזי בקדם משפט למחוק סעיפים ידועים מכתב ההגנה של כותב המכתב.

כנגד טענת המערער הנתבע כי בסעיפים שנמחקו ניסה לבסס את ההגנה של פרסום דעה בתום לב האמורה בסעיף 15 לחוק איסור לשון הרע, תשכ"ה—1965, רואה מ"מ הנשיא (השופט זוסמן) להטעים את ההבדל בין פרסום עובדה עולבת לבין פרסום הבעת דעה העולה לכדי לשון הרע. פרסום עובדה עולבת יכול שיהא פרסום בתום לב אם הוכיח הנתבע כי אמת דיבר. אך ההגנה שהפרסום נעשה לשם הבעת דעה הוגנת, מטבעה לא תוכל לשמש צידוק לנתבע אלא אם הביע דעה, להבדילה מטענת עובדה המשפילה או מבזה את התובע. הפרסום נושא החובענה הינו פרסום מובהק של עובדה, שאין בו שמץ של הבעת דעה על התובע, ועל כן אין הוא יכול להיות מוגן במסגרת סעיף 15 לחוק איסור לשון הרע, תשכ"ה—1965. בכך מצדיק מ"מ הנשיא את החלטת הערכאה דלמטה למחוק את טענת ההגנה האמורה מכתב התביעה.

פסק-דין זה עומד גם על השינויים בסדרי הדין בתביעת דיבה, המתחייבים מהחידושים שהנהיג חוק איסור לשון הרע, בעיקר לענין זכותו של נתבע להביא ראיות אופי לענין הנזק.

ע"א 34/71 פרידמן נ. חן, כ"ו פד"י (1), 524.

חישוב פיצויים

מאז ראשית שנות ה-40 הולכת ונמשכת במשק הישראלי המגמה של עליית השכר הריאלי מעל ומעבר לעלייה באינדקס יוקר החיים.

לדעת השופט ברנזון עשויה מגמה זו להימשך גם להבא, כך שערכה הממשי של השקעה יציבת ערך, הצמודה למדד יוקר המחיה או לשער המטבע, ילך ויפחת בהשוואה לשכר העובדים, ויש להתחשב בגורם זה בפסיקת פיצויים בפריט של הפסד כושר ההשתכרות לתקופה שלאחר מתן פסק הדין.

על גישה זו חולק השופט לנדוי. לדעתו אין ללמוד דבר לגבי העתיד מעליית רמת החיים המוגזמת שהתחוללה בשנים האחרונות, והוא מזהיר מפני הצהרה של בית המשפט העליון, שלדבריו השפעה מדריכה בשביל בתי המשפט האחרים במדינה, על "תחזית אופטימית נטולת יסוד של ממש, שבה עצמה יש משום תוספת מגמה אינפלציונית".

ע"א 357/71 מרקוביץ נ. החברה לבנין ועבודות ציבוריות, כ"ו פד"י (1), 824.

פיצויים לאלמנה

לאלמנה צעירה, שנישאה לבעלה רק חדשיים וחצי לפני התאונה בה קיפח את חייו, נפסקו פיצויים בסך 80.000 ל"י.

בית המשפט העליון דחה את הטענה כי על האלמנה לדאוג להפחתת הנזק על-ידי עבודה מחוץ לביתה. ריווח שהאלמנה עשויה להפיק מעבודתה, אם תעבוד, הוא פרי עבודתה. נמצא, אין ריווח זה נובע מיחסי הנישואין שהיו קיימים, ואין להתחשב בו במסגרת סעיף 80 לפקודת הנויקין.

ע"א 624/71 מדינת ישראל נ. טובה פרידמן, כ"ו פד"י (1), 718.

ראה: ד"ר 14/68 "לפידות" נ. לאה שליפר, כ"ג פד"י (1), 771, פסק דין הקובע כי אין להתחשב בשווי הסיכוי שהאלמנה תינשא בשניה ותזכה עקב כך למקור המיכה חדש, ועל הלכתו מבוסס פסק הדין שלפנינו.

וראה גם: פרופ' א. ברק, "אלמנה התלויה בשני בעלים", הפרקליט, כרך כ"ה, 289.

קשר סיבתי ; גורם חדש מתערב

"בדרך כלל, משהתערב בין מעשה הנויקין הרצוני ובין הנזק גורם רצוני חדש, של אדם אחר, שהיה הסיבה המכרעת לנזק, השרשרת המובילה מהגורם הראשון המקורי אל התוצאה המזיקה נפסקת ואשמו של הגורם החדש 'שהתערב' בארועים, הופכת גורם נזק יחיד".

"לא כן הוא כאשר מדובר בהפץ מסוכן, כמו מכונית או טרקטור. לגבי הפץ כזה דין הוא שרואים את הקשר הסיבתי בין הגורם הראשון ובין תוצאת הנזק כנמשך, על אף התערבותו של הגורם החדש, אם לא ידע המתערב, הגורם החדש, עת התערב, מה סכנה נשקפת ממעשיו, ואף לא חייב היה לדעת".

יישום הלכה זו הביא לחיבו בפיצויים של נהג טרקטור אשר השאיר את המפתחות תקועים במתג ההצתה. אדם אחר שעלה על הטרקטור בלא שיהא מיומן בהפעלתו, פגע בתובע עקב נהיגתו הרשלנית.

מ"מ הנשיא (השופט זוסמן) קיבע כי מקום שחובת הזהירות שהופרה על-ידי הגורם הראשון, והכוונה כאן לחובה המוגדרת בתקנה 82(ב) לתקנות התעבורה, תשכ"א—1961, היא החובה להוציא את מפתח ההצתה מן הרכב, הוטלה עליו דוקא כדי למנוע התערבותו הרצונית של אדם אחר העלולה להסב נזק, הגורם הראשון חייב, כחריג לכלל הפסקת הקשר הסיבתי עקב התערבות גורם חדש. "חובתו של הנהג להישאר ליד הטרקטור כל עוד המפתח תקוע בו באה כדי למנוע הגעת הרכב על-ידי אדם אחר בהעדרו. על כרחך אתה אומר, שאם הפר אדם חובה זו, עליו היה לחוות שהעדרו יאפשר לאחר לעסוק ברכבו".

ע"א 704/71 אנבריה נ. המאירי, כ"ו פד"י (1), 743.

להתערבות גורם חדש והפסקת הקשר הסיבתי ראה: טדסקי ואח', דיני הנויקין, דברי פרופ' אנגלרד בסעיף 125, עמ' 204—205.

חינוך

לימוד חובה

חוק המתקן את חוק לימוד חובה קובע חובת בדיקה – רפואית או אחרת – על-פי הוראת שר החינוך או מי שהוסמך מטעמו, כדי לקבוע התאמתו או כשרו של ילד או נער בגיל לימוד חובה ללמוד במוסד חינוך מוכר מסויים. חובה זו מלווה בסנקציות כלפי הילד וההורים. על הוראת הבדיקה ניתן לערור.

חוק לימוד חובה (תיקון מס' 9), תשל"ב–1972, ס"ח 662, עמ' 122.

דיני ימאות

ספנות

הצעת חוק הספנות (ימאים) כוללת 318 סעיפים, והיא באה להשלים את מלאכת החקיקה שתחילתה בחוק הספנות (כלי שיט), תש"ך–1960, והמשכה בחוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט), תשכ"ה–1965. החוק המוצע נועד, כדברי מציעיו, "לגבש ולאחד, ובעניינים רבים להסדיר לראשונה, את מכלול הנושאים הקשורים בעבודתו ובמעמדו של יורד הים הישראלי". החוק המוצע שואף להבטיח איזון בין הזכויות של ציבור הימאים לבין החובות שהוטלו עליו, לרבות הסדרי משמעת ושיפוט משמעת, במגמה להעמיד את העבודה בים על נוהלים תקינים ויציבים. החוק המוצע דן בהרחבה בסמכויותיו של הקברניט ביחסיו השונים עם צוות כלי השיט ועם בעליו, ומסדיר את הנאי השירות של הימאים.

הצעת חוק הספנות (ימאים), תשל"ב–1972, הצ"ח 996, תשל"ב, עמ' 278.

דיני מיסים

מס רכוש

בתיקון לחוק מס רכוש וקרן פיצויים נכללות מספר הצעות:

- א. הקלות לנכסים המשמשים בחקלאות, לפי יעודם ולא לפי מקום המצאם.
- ב. החלפת השיטה לקביעת שוויים של בניינים בעיר ומעבר לבסיס של שווי השוק עם הפשרה הדרגתית של ההקפאות והפחתת שיעורי המס.
- ג. ראייתו של מבנה בתהליך בניה כ"נכס" לצורך החוק, תוך החלת חובת תשלום מס חד-פעמי על בעליו, וזיכויו בעתיד בפיצויים על נזק מלחמה.
- ד. מתן אפשרות לביטוח רשות של מלאי עודף לענין חישוב שווי של המלאי לצורך תשלום המס.

חוק מס רכוש וקרן פיצויים (תיקון מס' 8), תשל"ב–1972, ס"ח 667, עמ' 1588.

דיני עבודה

חופשה שנתית

לפי פירושו הנכון של חוק חופשה שנתית, תשי"א—1951, והתלתו על מזרח ירושלים מכוח צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), תשכ"ז—1967, יש להתחשב בקביעת החופשה השנתית של עובד במזרח ירושלים בשנות עבודתו שלפני החלת המשפט הישראלי על מזרח ירושלים.

תשלום הבא ממקור זר, כמו מקופת דמי שירות של מלצרים במסעדה אינו בגדר שכר עבודה, כמשמעותו בסעיף 10 לחוק חופשה שנתית, תשי"א—1951, אלא אם נעשה הסכם בענין זה בין העובד והמעביד שהוא ייחשב כשכר עבודה או יבוא במקומו. בג"צ 403/71 אלבורדי נ. בית הדין הארצי לעבודה, כ"ו פד"י (2), 66. ראה לעיל: בג"צ, כפיפותו של בית הדין לעבודה לסמכות הפיקוח הכללית.

עבודת נשים

כדי להשוות מעמדה של אם מאמצת למעמדה של אם טבעית מחיל החוק המוצע את הוראות חוק עבודת נשים, המזכה כל אשה ב-12 שבועות חופשת לידה, ואוסר על מעבידים להעביד אשה שהיא בחופשת לידה או לפטרה, גם במקרה של אימוץ. הצעת חוק עבודת נשים (תקון מס' 3), תשל"ב—1972, הצ"ח 998, תשל"ב, עמ' 351.

דיני עונשין

התגוננות

בדיון בטענת ההתגוננות יש להתחשב גם באירועים שקדמו למעמד בו נאלץ הנאשם לפעול לשם התגוננות. אם כי רעיון זה אינו מוצא ביטוי מפורש בלשון סעיף 18 לפח"פ, ניתן להסיק מתוכנו הרעיוני של הסעיף בדרך קל וחומר: אם חובה היא על אדם שלא לעשות יותר מאשר דרוש במידת הסבירות כדי להדוף סכנה שכבר נוצרה, על אחת כמה וכמה עליו למנוע היווצרות סכנה דומה מראש, ולהימנע מלהביא עצמו מיוזמתו למצב שממנו צפויה הסכנה. מעשה אלימות שנעשה על ידו בנסיבות כאלה, אין לומר עליו שהוא נעשה רק כדי למנוע גזק מעצמו.

ע"פ 410/71 הורוביץ נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (1), 624.

לביקורת פסק הדין, עיין: פרוץ' ש. ז. פלר, "היצורך" *Stricto Sensu* כמצב השולל את פליליות המעשה, משפטים, כרך ד', עמ' 5, בעמ' 22—26. לדעת פרוץ' פלר מעשה שבוצע בתנאי "הגנה פרטית" לא יהווה לעולם עבירה פלילית, אפילו כאשר עושה המעשה גרם לו.

וראה עוד: מאמרו של ד"ר ד. בייז, "חובת הנסיגה בהגנה בפני התקפה", הפרקליט,

נד כ"ב.

גד פרנקל עורך-דין

ידיעות במשפט

חזקה תכופה

אצל הנאשמים בביצוע שדך מזויין נמצאו שטרות פתיון. טענת האליבי שלהם נדחתה בבית המשפט המחוזי, והם מערערים על הרשעתם ועל גזר הדין.

הלכת החזקה התכופה (recent possession) קובעת כי מי שנמצאו ברשותו חפצים שנגנבו או נשדדו, זמן קצר לאחר הגניבה או השדוד, מקים עליו חזקה (לכאורה) כי הוא מעורב בביצוע העבירה. חזקה זו מבוססת על נסיון החיים וההגיון הפשוט, ויש להפעילה בהתאם לנסיבות כל מקרה. חזקה תכופה מעבירה על הנאשם את הנטל להסביר את מקור החפצים שנמצאו בידיו.

ע"פ 522/71 בהגאן ודורזיה נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (2), 158.

ראה: סרופ' א. הרנון, דיני ראיות, חלק ראשון, עמ' 194.

כלי יריה

החוק מחמיר במידה ניכרת את העונשים על מי שמחזיק נשק, נושא או מוביל ללא רשות. בהוראת מעבר נקבעת "תקופת הלבנה" של שלושים יום בה ניתן להשתחרר מאחזיות פלילית על-ידי מסירת הנשק למשטרה או הגשת בקשה לקבלת רשיון לפי חוק כלי היריה.

חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 34), תשל"ב—1972, ס"ח 664, עמ' 138.

דיני צבא

נציב קבילות חיילים

חוק זה המתקן את חוק השיפוט הצבאי מקים מוסד שלא נודע עד כה: נציב קבילות חיילים, אשר הסמכות למינויו מסורה בידי שר הבטחון, אך אין עליו מרות בענייני מילוי תפקידו וזלת מרותו של הדין.

קבילה לנציב הקבילות רשאים להגיש, בנוסף לחיל הנפגע, גם בני משפחתו. החוק קובע את דרך הגשת הקבילה, נשואה ודרכי הבירור בפני נציב הקבילות. אם מצא נציב הקבילות שהקבילה מוצדקת, בסמכותו להצביע על הצורך בתיקון ליקוי שהעלה הבירור ועל הדרך לתיקונו. כאשר מעלה בירור הקבילה חשד שנעברה עבירה, יודיע על כך נציב הקבילות לפרקליט הצבאי הראשי.

חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 6), תשל"ב—1972, ס"ח 664, עמ' 140.

דיני קניין

מעשה בית-דין והתיישנות

מודרכים על-ידי המחשבה כי פסק הדין שניתן בבית-משפט השלום, ובו נדחתה תביעתם להחזרת החזקה בנכס מפאת התיישנות, אינו מקנה למחזיק את הקניין בנכס,

ידיעות במשפט בישראל

פנו המשיבים לבית המשפט בתביעה לתשלום שכר ראוי עבור השימוש במקרקעין. בית המשפט העליון אישר את דחיית התביעה מחמת מעשה בית דין. בשתי התביעות — להחזרת החזקה ולשכר ראוי — נתבע סעד שהוא תולדה מזכות הקנין. פסק הדין שדחה, מחמת מעשה בית דין, את התביעה להחזרת החזקה אמנם לא הפקיע את הזכות המהותית, אך הפך אותה לזכות בלתי אכיפה. מה לי, אם כן, פיצוי על עיכוב החזקה, מה לי שכר בעד השימוש בנכס על-ידי אחר? שניהם סעדים הנובעים מזכות הקנין, ומי שזכות הבעלות שלו הפכה ערטילאית אינו זוכה באף אחד מהם. פסק הדין הראשון, בו נדחתה תביעת סילוק היד, שיחרר את המחזיקים מהזיקה לרשות הבעלים והקנה להם חזקה עצמאית. תביעת שכר ראוי בעד הפקת הנאה מחזקת הנכס עומדת בסתירה לפסק הדין אשר על פיו געשו המחזיקים חסינים מפני תביעת חזקה.

ע"א 153/71 ירשי אני אלמשולר נ. בניתי ברחוב אלנבי בתל-אביב בע"מ, כ"ו פד"י (1), 693.

תקנת השוק; סחרות

חברת הכורסה לניירות ערך בתל-אביב קנתה מאת בעל בית-קפה בתל-אביב אגרות מילווה קצר מועד, שנגבבו מן המשיב.

בית המשפט העליון קבע כי אין היא יכולה ליהנות מתקנת השוק במכירת נכס נד, באשר התנאים האמורים בסעיף 34 לחוק המכר, תשכ"ח—1968, לא נתמלאו: הנכס נמכר על-ידי בעל בית-קפה שעיסוקו אינו במכירת ניירות ערך; המכירה הנידונה לא היתה במהלך העסקים הרגיל, והחברה המערערת לא הוכיחה את תום ליבה בקבלת הנכס לחזקתה: הנסיבות שהוכחו חייבות היו להעלות חשד בליבה שהעסק המוצע אינו טהור, ומשלא חקרה במקור האגרות המוצעות למכירה לא הוכיחה תום-לב.

בית המשפט העליון אינו מכריע בשאלה אם האגרות הנדונות הן מסמכים סחירים, אולם אפילו כך הוא יכול מחזיקן לזכות ביתרון הסחרות, המעניקה לו זכות קנין טובה למרות פגם בקורות המסמך, רק אם קיבל את המסמך לידיו בתום-לב.

ע"א 352/71 החברה המרכזית לניירות ערך בע"מ נ. אנגלר, כ"ו פד"י (1), 678.
על תקנת השוק ראה: מ. חשין, מיטלבלוך בדין הנזיקין (הוצאת מגנס, תשל"א), בעמ' 235—236.

דיני ראיות

גרפולוגיה

הרשעת המערער בעבירות הקשורות בזיוף שיקים נתבססה, בנוסף למימצאים אחרים, על חוות דעתה של המומחית לכתב-יד במעבדה של המחלקה לזיהוי פלילי במשטרת ישראל.

לטענת בא-כח המערער טרם הגיע מדע הגרפולוגיה למידת הבטחון הדרושה כדי

הרשעתו של גאשם. בתשובה לטענה זו, המתבססת על המשפט האמריקני, אומר בית המשפט העליון כי "מעמסת המטען ההיסטורי (תולדות דיני הראיות האנגלו-אמריקניים, לענין הוכחת כתב-יד) רובצת עדיין על מקצת הפוסקים האמריקניים". אך כיום, קובע ויגמור בקטע מספרו על ראיות, המובא על-ידי בית המשפט העליון, הגיע מקצוע הגרפולוגיה לדרגת מדע שימושי ממש, ולא ייאמן הדבר שמישהו יטיל עוד ספק בכשרו של גרפולוג לגלות זיופים.

ע"פ 352/71 מל נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (2), 107.

ערכו של פסק-דין פלילי במשפט אזרחי

בעקבות הביקורת שהשמיע בית המשפט העליון בע"א 680/66 (כ"א פד"י (2), 285) על המצב הקיים, שלפיו יתכן שבענין אחד יהיו מסקנותיו של פסק-דין אזרחי שונות ממסקנותיו של פסק-דין פלילי שניתן לפניו, מינה שר המשפטים ועדה מייעצת, בראשותו של מ"מ נשיא בית המשפט העליון, ד"ר י. זוסמן, לבירור שאלת השימוש בפסק-דין פלילי לצורך הליכים אזרחיים. התיקון המוצע הוא פרי המלצותיה של ועדה זו ומטרותיו למנוע, במידת האפשר, סתירה בין תוצאות הדיון במשפט פלילי לבין תוצאות הדיון במשפט אזרחי ולייעל את ההליכים במשפטים אזרחיים על-ידי מגיעת כפילות בשמיעת ראיות.

על-פי התיקון המוצע יהיו המימצאים והמסקנות של פסק-דין חלוט במשפט פלילי המרשיע את הנאשם, קבילים במשפט אזרחי כראיה לאמור בהם, אם המורשע הוא בעל-דין במשפט האזרחי. חידוש אחר הכלול בתיקון המוצע הינו מתן סמכות לשופט שפסק במשפט הפלילי, והרשיע את הנאשם, לעבור מיידית לדיון בתביעה האזרחית. הצעת חוק לתיקון פקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"ב—1972, הצ"ח 995, עמ' 265.

סיוע

בית המשפט העליון הטעים שוב את השוני בין דיני הראיות שלנו לבין דיני הראיות האנגליים בסוגיית הסיוע לעדותם של שותפים לעבירה, וחזר וקבע כי עדותו של מעורב בעבירה, שלא כעדותו של שותף לעבירה, יכולה לשמש כראית סיוע לעדותו של שותף לעבירה.

ע"פ 416/71 סמיר עוזר ואח' נ. מדינת ישראל, כ"ו פד"י (1), 775.